

KOLOZSVÁR – CLUJ-NAPOCA – KLAUSENBURG

Demény Péter

KOLOZSVÁR

Már nem problémátlan a neve,
véryomás lett, idegbecsípődés,
láb fájdalom a Fellegvár, a Sétatér,
itt, ahol élek, álomban arra riadok,
Lulu az ablakban kiabál.

Egy rendes városban
középen folyik a folyó –
naponta többször megyek semmire
a meghatározásokkal.

Benéz a mozi az udvarunkra
a Széchenyi téren, főcímzenéje
a Yesterday.

Doru Pop

AZ ÉN LELKEM – ERDÉLY LELKE

A városoknak, akár csak az embereknek, megvan a maguk lelke. Kapcsolat van az emberek és a városok között. Az emberek lelkesítik a városokat, s a maguk során a városok adják meg lakosaik lelkének formáját. Nem tudom, milyen lelkük volt azoknak az őseinknek, akik az ókori Mezopotámia első urbánus konglomerátumaiban éltek, de az én lelkemet egészen biztosan három város formálta meg, az a három, amelyekben nevelkedtem, gyerekeskedtem és alakultam: Nagykároly, Nagyvárad és Kolozsvár.

Mindenekelőtt a Partium gyermekének tartom magam, már csak azért is, mert gyermekkorom első éveit Nagykárolyban töltöttem. Valósággal a Károlyi-kastély falai alatt nevelkedtem. Bár egy szocialista blokkban éltem, a nagyszüleim háza néhány lépésnyire volt a Kastélytól, a Doina utcában, az ortodox és a görögkatolikus templommal szemben, melybe ruténok jártak, közös udvarukban órákig mulattam az időt dáko-román harcok szervezésével. Ám a Kastély mindig is vonzó volt a számunkra. Oda mentem akkor is, amikor a pionírházban rendeztek valamilyen aktivitást: a néptánc-csoport, később pedig a fotóklub tagja voltam; de azért is, mert többnyire az óriási arborétumban játszottunk, melyet a Károlyi grófok nemzedéke hozott létre. A Kastély főbejáratánál levő, egykori vizesárok fölötti kőhíd két ódon szovjet tank között húzódott, melyekre annak ellenére felmáztunk, hogy tilos volt, és úgy tettünk, mintha mindenféle ellenségtől védenénk a Kastélyt – lévén a legtöbbjük képzeletbeli, mint a sárkányok és a boszorkányok.

A Kastély melletti istállókban a város moziját rendezték be, itt is órákig maradtunk, gyakran egyik filmet a másik után néztük meg, s a jegyszédők nem zaklattak. A mozi éles terpentínillatot árasztott, de az arborétumban szaladgálva kitisztítottuk a légutainkat: ez a park csodálatosnak tűnt a számomra, és meg voltam győződve róla, hogy mindenféle bűvös lények lakják.

A legjobban azonban a károlyi fürdőt szerettem, ahová minden szombaton elmentünk nagyapával, aztán meg elsétáltunk a vegyesboltig, ahol jutalmul kristálycukrot kaptam. Nagykároly utcáin biciklivel vitt nagyapa, s az épületek lenyűgöztek. Ellenben a leginkább az iskola nyűgözött le, ahol írni és olvasni tanultam, s amelyet szintén egy kastélyhoz hasonlított, amelyet Zárdának neveztek, és amelyet visszaadtak a piarista apácáknak.

Ám a lelkem közepe mindig Nagyvárad lesz. Édesapám halála után költöttünk ide, még hozzá a munkásnegyedbe, a Rogeriusba, amely egy hatalmas játszótér mellett terült el, labirintusok voltak benne meg medencék, és azt beszéltek, hogy egy meteor ütötte gödörben húzták fel. Elbűvölt ez az ókori negyed, és ez a bűvölet a város iránti szeretetté változott. A régi jezsuita iskolába jártam, melyet az idők folyamán előbb Obergymnasiumnak neveztek el, majd Eminescu Líceumnak, majdnem mindig gyalog mentem oda, s elképzeltem, hogy egy terebélyesebb és lenyűgözőbb Nagykárolyban vagyok. A líceumi barátaimmal együtt a legtöbb időt a Korzón töltöttem. Akkoriban még nem hallottam a szecesszióról, sem az eklektikus stílusról vagy az art nouveau-ról, de a Nagyvárad központjában levő utcák formálták az eszemet és alakították a lelkemet. A központi sugárúton tett végtelen sé-

ták, ahol akkor barangoltunk, ha lógtunk, a könyvesboltokban tett kalandozásokká változtak, olcsó semmiségek keresésévé, de főleg olyan órákká, melyeket a teraszokon és a kávézóknak töltöttük, ahol eltakartuk a karszamos zakókat, és zaccos kávékat hörpöltünk.

Volt egy nagynéném, aki pont a Nyárikert mellett lakott, ahol a Bioreana vendéglő volt, a mai Aranyhordó. Ez a környék, szemben a nagy zsinagógával, mely akkoriban súlyosan romos állapotban volt, a vadászterületünké változott. A színház melletti bazárnál levő udvarban úgy füstöltünk, akár a törökök, s az Astoria (ma Grand Hotel) szálló teraszán, ahol Ady Endre halálosan beleszeretett Brüll Adélba, arról álmodoztam, hogy költő leszek, és lesz egy saját műzsám, s olyan verseket írok hozzá, mint ez: „Még halnánk, mondván: / 'Bűn és szenny az élet, / Ketten voltunk csak tiszták, hófehérek.” Rajongtam Adyért, aki károlyi volt, mint én, talán még Adélnál is jobban, aki csak játszott a szívével, így hát úgy nyírtam a hajamat, hogy hasonlítson az övére, s ezzel az örületbe kergettem a politikai gazdaságtan tanárát, akinek az volt a rögeszméje, hogy „szabályosan” nyíratkozzam meg.

A *Familia* irodalmi körére jártam, amelyet a Megyei Könyvtárban tartottak – ez 1989 után újra görögkatolikus püspöki palota lett. Ott olvastam fel első versemet, melynek *Margot királynő* volt a címe („Margot királynő úgy szeret, / Margot királynő megért, / De epekedik azért / A királyért, ki égbe ment”), és ott hallgattam a rockot is sztereóban, mert a könyvtárnak elképesztő bakelitlemezes-gyűjteménye volt, s a lemezeket egy külön erre kialakított helyiségben hallgathatta az ember. A könyvtár egész építészeti tervét mintha a mesékből húzták volna elő, úgy tűnt, minden pillanatban felbukkanhat egy középkori lovag és néhány selyemfátyolos, porfírral ékesített úrhölgy, akik vidáman szökellve jönnek le a főlépcsőn, és az óriási falban levő üvegfestmények fénye világítja meg őket.

Minden gótikus-velencei épület megmaradt a fejemben és a lelkemben. Órákig bolyongtam a múzeum parkjában, és szaladgálás közben megkopogtattuk a fatáblákat a Kanonok soron, melyet mi Görög sornak nevezünk, mert a több száz görög menekültcsaládot az egykori barokk püspöki palotában szállásolták el.

* Ady csak úgy volt károlyi, mint Doru Pop, aki viszont Nagybányán született: Ady, mint tudjuk, Érmindszenten, bár később valóban Nagykárolyban is járt iskolába. – Pop „Adél”-nak nevezi Lédát, s bár a magyar irodalmi közbeszédben „Lédá”-nak mondjuk, úgy gondoltam, meghagyom ezt a formát, hiszen nem kopírozhatjuk a magunk tudását a más emlékeire. – A fordító jegyzete.

De minden udvar közül a Fekete Sas volt az, amely a leginkább vonzott és elbűvölt, s nemcsak azért, mert a Libertatea nevű, ma már nem működő mozi előadásai előtt órákig ültem az üvegplafonja alatt, és elképzeltem, hogy a Belle Époque Párizsában vagyok, és várom a fogatot, hogy értem jöjjön és vigyen haza. A fogat a 3-as villamos volt, a nyugati atmoszférát árasztó vörös kocsik a Moszkva utcán haladtak el, ahol a roskadozó, de díszes és rendkívül költői homlokzatok sorakoztak.

Nagyváradon szerettem bele a filmekbe, és lettem a mozik fanatikusa, a Patria moziban, ebben az új épületben, mely a munkásnegyeden uralkodott, és a Crișanában, de főleg a Tineretuluiiban és elsősorban az Arlusban, az egykori Apollóban, ahol többé-kevésbé titokban kalózkazettákat vetítettek.

Miután a nyolcvanas évek végén egyetemista lettem Kolozsváron, a város már elsőévesen a magáévá fogadott, és én nem hagytam el, már több mint 33 éve itt élek! Az Avram Iancu bentlakásban laktam, és naponta el-sétáltam a Horea úton levő Bölcsészkarig, ahol kedvenc termem a Mariánum kiskápolnája volt. Kolozsváron is élveztem „a város fölött” nézelődni, ahogy Váradon tettem a Gombáról, melyet Kálváriának is neveztek. A Fellegvár közel van a Bölcsészkarhoz, gyakran jártam oda, hogy mint kispénzű diák, elfogyasszam jaurtomat és perecemet. Órákat töltöttem az Egyetemi Könyvesboltban, és kávéztam a füstös Arizonában, ahol nagynevű írók és alkoholisták múltatták az időt. Még megéltem azokat az időket, mikor az egykori New York, ma Continental szálló kávéháza nyitva volt, s azokat is, amikor az Egyetemi Könyvtár melletti Croco még működött, akárcsak a Bohémkert. Sok mozi, melybe akkoriban jártam, mára már nem működik, sem a Favorit a Horeán, amely szintén terpentinillatú volt, sem a Munkás mozi, az egykori Rio, amelyet akadémiai épületté változtattak.

De a „Kolozsváram”, ahogy a kisebbik lányom nevezte, azokból a kis, szűk utcácskákból áll, amelyek Károlyra emlékeztetnek. Az a Kolozsvár, amely a Potaissa utca körüli várfal mögötti keskeny utcákból tevődik össze. Naponta elmentem a Mátyás-ház mellett, ahol most a Művészeti Egyetem Rektorátusa van, és gyakran bolyongtam a Sora üzlet mögötti utcácskáiban. Ma naponta elmegyek a Színház- és Filmintézet központi épületébe, ahol a filmről adok elő, s amely az egykori Farkas utcában van, s ahol nemcsak a Sárkányölő Szent György szobrának másolata áll, hanem az én emlékeim nagy része is.